DOMSTOLENS DOM (Femte Afdeling)

10. april 2003 *

I sag C-305/00,

angående en anmodning, som Oberlandesgericht Frankfurt am Main i medfør af artikel 234 EF har indgivet til Domstolen for i den for nævnte ret verserende sag,

Christian Schulin

mod

Saatgut-Treuhandverwaltungsgesellschaft mbH,

at opnå en præjudiciel afgørelse vedrørende fortolkningen af artikel 14, stk. 3, sjette led, i Rådets forordning (EF) nr. 2100/94 af 27. juli 1994 om EF-sortsbeskyttelse (EFT L 227, s. 1) og artikel 8 i Kommissionens forordning (EF) nr. 1768/95 af 24. juli 1995 om gennemførelsesbestemmelser vedrørende landbrugsundtagelsen i artikel 14, stk. 3, i Rådets forordning (EF) nr. 2100/94 om EF-sortsbeskyttelse (EFT L 173, s. 14),

* Processprog: tysk.

har

DOMSTOLEN (Femte Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, M. Wathelet, og dommerne C.W.A. Timmermans, D.A.O. Edward, S. von Bahr (refererende dommer) og A. Rosas,

generaladvokat: D. Ruiz-Jarabo Colomer
justitssekretær: ekspeditionssekretær H.A. Rühl,

efter at der er indgivet skriftlige indlæg af:

— Schulin ved Rechtsanwälte H. Lessing og G. Scheller

— Saatgut-Treuhandverwaltungsgesellschaft mbH ved Rechtsanwalt E. Krieger

— Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved G. Braun og K. Fitch, som befuldmægtigede,

på grundlag af retsmøderapporten,

efter at der i retsmødet den 21. februar 2002 er afgivet mundtlige indlæg af Schulin ved Rechtsanwalt M. Miersch og Patentanwalt R. Wilhelms, af Saatgut-Treuhandverwaltungsgesellschaft mbH ved Rechtsanwälte E. Krieger og K. von Gierke og af Kommissionen ved G. Braun,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse den 21. marts 2002,

afsagt følgende

Dom

1 Ved kendelse af 1. august 2000, indgået til Domstolen den 11. august 2000, har Oberlandesgericht Frankfurt am Main i medfør af artikel 234 EF forelagt et præjudicielt spørgsmål vedrørende fortolkningen af artikel 14, stk. 3, sjette led, i Rådets forordning (EF) nr. 2100/94 af 27. juli 1994 om EF-sortsbeskyttelse (EFT L 227, s. 1) og artikel 8 i Kommissionens forordning (EF) nr. 1768/95 af 24. juli 1995 om gennemførelsesbestemmelser vedrørende landbrugsundtagelsen i artikel 14, stk. 3, i Rådets forordning (EF) nr. 2100/94 om EF-sortsbeskyttelse (EFT L 173, s. 14).

2 Spørgsmålet er blevet rejst under en sag mellem Saatgut-Treuhandverwaltungsgesellschaft mbH (herefter »STV«), der er et tysk selskab, som driver virksomhed

i forbindelse med såsæd, og Christian Schulin vedrørende sidstnævntes pligt til som landbruger på anmodning at oplyse STV om, og i givet fald i hvilket omfang, han har udsået forskellige sorter, hvoraf nogle er beskyttede i forordning nr. 2100/94.

Relevante retsregler

Fællesskabsbestemmelser

3 Det fremgår af artikel 1 i forordning nr. 2100/94, at den indfører EF-sortsbeskyttelse som eneste og eksklusive form for EF-beskyttelse af industriel ejendomsret for plantesorter.

4 I medfør af artikel 11, stk. 1, i forordning nr. 2100/94 tilkommer EF-sortsbeskyttelsen »den person — også benævnt »forædleren« — der har frembragt eller fundet og udviklet sorten, eller dennes successor«.

5 Følgende fastsættes i artikel 13, stk. 1 og 2, i forordning nr. 2100/94:

»1. EF-sortsbeskyttelsen bevirker, at indehaveren eller indehaverne af EF-sortsbeskyttelsen, i det følgende benævnt »indehaveren«, har ret til at foretage de i stk. 2 nævnte handlinger med hensyn til den pågældende sort.

2. Uden at dette indskrænker anvendelsen af artikel 15 og 16, kræver følgende handlinger tilladelse fra indehaveren, hvis der benyttes sortsbestanddele eller udbytte af den beskyttede sort, i det følgende under ét benævnt »materiale«:

a) produktion eller reproduktion (formering)

b) behandling med henblik på formering

c) udbud til salg

d) salg eller anden form for markedsføring

e) udførsel fra Fællesskabet

f) indførsel til Fællesskabet

g) oplagring med henblik på alle i litra a) til f) nævnte formål.

Indehaveren kan knytte betingelser eller begrænsninger til sin tilladelse.«

6 I artikel 14, stk. 1, i forordning nr. 2100/94 fastsættes det dog, at:

»Uanset artikel 13, stk. 2, og med det formål at opretholde landbrugsproduktionen, er det tilladt landbrugere med henblik på formering på marken på deres egne bedrifter at anvende udbytte, som de har tilvejebragt ved på deres egne bedrifter at plante formeringsmateriale af en sort, bortset fra hybrider og syntetiske sorter, der er omfattet af EF-sortsbeskyttelse.«

7 Artikel 14, stk. 2, i forordning nr. 2100/94 præciserer, at denne tilladelse, benævnt »farmer's privilege«, kun finder anvendelse på de i stk. 2 oplistede landbrugsafgrøder. Afgrøderne er grupperet i fire kategorier, nemlig foderplanter, kornarter, kartofler og olie- og fiberplanter.

8 I henhold til artikel 14, stk. 3, i forordning nr. 2100/94 »fastsættes de nærmere regler for håndhævelsen af undtagelsen i stk. 1 og for beskyttelsen af planteforædlerens og landbrugerens legitime interesser i gennemførelsesbestemmelser i medfør af artikel 114«. Denne bestemmelse angiver de kriterier, der skal ligge til grund for fastsættelsen af de nærmere regler, herunder, at der ikke må være kvantitative restriktioner på bedriftsniveau, at det skal være tilladt landbrugeren

selv at forarbejde eller at få forarbejdet høstudbyttet med henblik på udsåning, at andre landbrugere med undtagelse af små landbrugere har pligt til at betale indehaveren et rimeligt vederlag, som skal være betydeligt lavere end det beløb, der opkræves for en licens til produktion af formeringsmateriale af samme sort i samme område, samt at det alene påhviler indehaveren at kontrollere, at artikel 14 overholdes.

9 Ud over disse kriterier pålægger artikel 14, stk. 6, sjette led, i forordning nr. 2100/94 landbrugeren en informationspligt:

»[I]ndehaveren skal efter anmodning have relevante oplysninger fra landbrugere og leverandører af forarbejdningstjenesteydelser; officielle organer, der deltager i kontrollen med landbrugsproduktionen, kan ligeledes stille relevante oplysninger til rådighed, hvis de har fået disse oplysninger som led i den normale udførelse af deres opgaver, og det ikke medfører ekstra byrder eller udgifter. For så vidt angår personoplysninger indskrænker disse bestemmelser på ingen måde Fællesskabets og medlemsstaternes lovgivning om beskyttelse af fysiske personer i forbindelse med behandling og fri udveksling af personoplysninger.«

10 Det fremgår af 17. og 18. betragtning til forordning nr. 2100/94, at »udøvelsen af de til EF-sortsbeskyttelsen knyttede rettigheder skal være undergivet begrænsninger fastlagt i bestemmelser, der vedtages i almenhedens interesse«, at »dette omfatter bl.a. sikring af landbrugsproduktionen«, og at »landbrugere [derfor skal] have tilladelse til på visse betingelser at anvende høstudbyttet til formering«.

11 Ifølge artikel 1 i forordning nr. 1768/95 indeholder denne gennemførelsesbestemmelserne vedrørende de nærmere regler for håndhævelsen af undtagelsen i artikel 14, stk. 1, i forordning nr. 2100/94.

12 I artikel 2 i forordning nr. 1768/95 bestemmes:

»1. De i artikel 1 omhandlede nærmere regler gennemføres såvel af indehaveren, der repræsenterer forædleren, som af landbrugeren på en sådan måde, at begge parters legitime interesser beskyttes.

2. De legitime interesser anses ikke for at være beskyttet, hvis en eller flere af disse interesser skades uden hensyntagen til behovet for at opretholde en rimelig ligevægt mellem alle disse interesser eller til behovet for, at formålet med en given regel og de faktiske virkninger af dens gennemførelse står i forhold til hinanden.«

13 Det følger af artikel 8 i forordning nr. 1768/95 at:

»1. De relevante oplysninger, som landbrugeren i henhold til artikel 14, stk. 3, sjette led, [i forordning nr. 2100/94], skal meddele indehaveren, kan nærmere fastlægges i en kontrakt mellem indehaveren og den pågældende landbruger.

2. Hvis en sådan kontrakt ikke er blevet indgået eller ikke finder anvendelse, skal landbrugeren, uden at kravene om oplysninger i andre EF-bestemmelser eller i medlemsstaternes lovgivninger derved indskrænkes, efter anmodning fra indehaveren afgive en erklæring med de relevante oplysninger til indehaveren. Følgende forhold anses for at være relevante:

a) landbrugerens navn og bopæl samt adressen på hans bedrift

b) oplysning om, hvorvidt landbrugeren har anvendt det høstede produkt af en eller flere af indehaverens sorter til udsåning på bedriftens marker

c) hvis landbrugeren har foretaget en sådan anvendelse, den mængde af det høstede produkt af den eller de pågældende sorter, som landbrugeren har anvendt i overensstemmelse med [...] artikel 14, stk. 1, [i forordning nr. 2100/94].

d) på samme betingelse navn og adresse på den eller de personer, der som tjenesteydelse har forarbejdet det pågældende høstede produkt for ham med henblik på udsåning

e) hvis de i henhold til litra b), c) eller d) meddelte oplysninger ikke kan bekræftes i overensstemmelse med artikel 14, angivelse af mængden af det af en licens omfattede formeringsmateriale af de pågældende sorter, der er anvendt, samt navn og adresse på leverandøren eller leverandørerne heraf, og

[...]

3. De i stk. 2, litra b), c), d) og e), omhandlede oplysninger skal vedrøre det løbende produktionsår og et eller flere af de tre foregående produktionsår, for hvilken indehaveren endnu ikke har fremsat nogen anmodning om oplysninger i overensstemmelse med stk. 4 eller 5.

Det første produktionsår, som oplysningerne skal vedrøre, skal dog være det, i hvilket den første sådanne anmodning blev fremsat vedrørende den eller de pågældende sorter og den pågældende landbruger, forudsat at indehaveren havde truffet egnede foranstaltninger til at sikre, at landbrugeren ved køb af formeringsmateriale af den eller de pågældende sorter forud herfor eller på dette tidspunkt i det mindste fik oplysning om, at der var indgivet ansøgning om meddelelse om EF-sortsbeskyttelse eller meddelt sådan beskyttelse samt betingelserne for anvendelsen af det pågældende formeringsmateriale.

[...]

4. Indehaveren skal i sin anmodning angive sit navn og sin adresse, den eller de sorter, for hvilke han ønsker oplysninger, samt en henvisning til den relevante EF-sortsbeskyttelse. Hvis landbrugeren kræver det, skal anmodningen fremsættes skriftligt, og der skal forelægges bevis for indehaverens EF-sortsbeskyttelse. Anmodningen skal fremsættes direkte til den pågældende landbruger, jf. dog stk. 5.

5. En anmodning, der ikke er fremsat direkte over for den pågældende landbruger, anses for at opfylde betingelsen i stk. 4, tredje punktum, hvis den

er tilstillet landbrugerne via nedennævnte organer eller personer med disses respektives forudgående samtykke:

— landbrugerorganisationer eller kooperativer, for så vidt angår alle de landbrugere, der er medlemmer af en sådan organisation eller et sådant kooperation, eller

— forarbejdningsvirksomheder, for så vidt angår alle landbrugere, for hvem disse i det løbende produktionsår og i de tre forudgående produktionsår, begyndende med det i stk. 3 anførte produktionsår, har forarbejdet høstudbyttet med henblik på udsåning,

eller

— leverandører af formeringsmateriale under licens af indehaverens sorter, for så vidt angår alle landbrugere, til hvem de har leveret sådant formeringsmateriale i det løbende produktionsår og i de tre foregående produktionsår, begyndende med det i stk. 3 angivne produktionsår.

6. Ved en anmodning, der fremsættes i overensstemmelse med stk. 5, er angivelsen af de enkelte landbrugere ikke nødvendig. De pågældende landbrugere kan bemyndige organisationerne, kooperativerne, forarbejdningsvirksomhederne til at fremsende de krævede oplysninger til indehaveren.«

Nationale bestemmelser

14 I § 10a, stk. 6, i Sortenschutzgesetz 1985 (lov af 1985 om sortsbeskyttelse) (endelig udg. af 25.7.1997, BGBl. 1997 I, s. 3165), som fastlægger en informationspligt vedrørende beskyttede sorter i medfør af tysk ret, bestemmes, at:

»Landbrugere, der gør brug af muligheden for at foretage udsåning, samt leverandører af forarbejdningstjenesteydelser, der af landbrugerne får dette til opgave, har pligt til at informere forædlerne om omfanget af den tilsigtede udsåning.«

Tvisten i hovedsagen og det præjudicielle spørgsmål

15 Det fremgår af forelæggelseskendelsen, at STV af et større antal indehavere af beskyttede sorter og indehavere af licenser til udnyttelse af beskyttede sorter har fået tilladelse til i eget navn at opkræve vederlag for udsåning af beskyttede sorter.

16 STV har anmodet Christian Schulin om, at han oplyser, hvorvidt og i givet fald i hvilket omfang han som landbruger i dyrkningsperioden 1997/1998 har udsået 525 plantesorter, herunder 180 sorter, som er beskyttet i medfør af forordning nr. 2100/94. STV har gjort gældende, at selskabet kan kræve disse oplysninger af

Christian Schulin uden konkret at påvise, at Christian Schulin har udsået bestemte sorter. Denne oplysningspligt følger for de i forordning nr. 2100/94 beskyttede sorters vedkommende af forordningens artikel 14, stk. 3, sjette led, sammenholdt med artikel 8, stk. 2, i forordning nr. 1768/95.

17 Denne påstand anfægtes af Christian Schulin, som bl.a. har gjort gældende, at landbrugerne kun er forpligtet til at meddele omfanget af en konkret udsåning, når den er kendt af STV.

18 I denne forbindelse har den forelæggende ret anført, at ifølge STV's egen sagsfremstilling er der overhovedet ingen holdepunkter for, at Christian Schulin har foretaget en af de i artikel 13, stk. 2, i forordning nr. 2100/94 opregnede handlinger ved at have anvendt de i anmodningen angivne og i henhold til forordningen beskyttede sorter, eller at han i øvrigt har anvendt dem i sin bedrift.

19 Landgericht Frankfurt am Main (Tyskland) pålagde Christian Schulin at fremlægge de anmodede oplysninger. Den var af den opfattelse, at retten til at opnå oplysninger i medfør af artikel 14, stk. 3, sjette led, i forordning nr. 2100/94 ikke var betinget af fremlæggelsen af en begrundet fremstilling angående den omhandlede landbrugers udsåning.

20 Christian Schulin appellerede denne afgørelse til Oberlandesgericht Frankfurt am Main.

21 Denne domstol har anført, at meddelelsen af relevante oplysninger i medfør af artikel 14, stk. 3, sjette led, i forordning nr. 2100/94 er en betingelse, som landbrugeren skal opfylde, for at han undtagelsesvis må foretage udsåning af høstudbyttet i henhold til artikel 14, stk. 1, i forordning nr. 2100/94. Ifølge opbygningen af bestemmelserne er det således en forudsætning for oplysningspligtens indtræden, at der sker udsåning af høstudbyttet, hvilket eksempelvis taler imod, at en landbruger, der ikke har foretaget en sådan udsåning, ligeledes på enhver indehavers forlangende skal oplyse, at han ikke har udsået bestemte plantesorter.

22 Den forelæggende ret har tilføjet, at indehaveren uden et omfattende krav på oplysninger vil have svært ved effektivt at gøre sit krav på betaling af udsåningsvederlag gældende i overensstemmelse med artikel 14, stk. 3, fjerde led, i forordning nr. 2100/94, da det ikke kan efterprøves, om en plante er frembragt ved udsåning eller ved hjælp af indkøbt såsæd. Det er dog grundlæggende betænkeligt, at indehaveren indrømmes et krav på oplysninger, for at han derigennem kan fastslå, om forudsætningerne for en sådan fordring foreligger. Normalt er det den, der gør et krav gældende, der i det mindste skal skaffe holdepunkter for, om de faktiske forhold, der ligger til grund for fordringen, foreligger.

23 På denne baggrund har Oberlandesgericht Frankfurt am Main besluttet at udsætte sagen og at forelægge følgende præjudicielle spørgsmål for Domstolen:

»Skal artikel 14, stk. 3, sjette led, i Rådets forordning (EF) nr. 2100/94 af 27. juli 1994, sammenholdt med artikel 8 i Kommissionens forordning (EF) nr. 1768/95 af 24. juli 1995, fortolkes således, at indehaveren af en i forordning nr. 2100/94 beskyttet sort kan forlange, at alle landbrugere meddeler de i de nævnte

bestemmelser fastsatte oplysninger, uanset om der er holdepunkter for, at de har foretaget nogen af de i artikel 13, stk. 2, i forordning nr. 2100/94 opregnede handlinger med hensyn til den pågældende sort eller i det mindste i øvrigt har anvendt den pågældende sort i deres bedrift?«

Det præjudicielle spørgsmål

24 Med sit spørgsmål ønsker den forelæggende ret nærmere bestemt oplyst, om artikel 14, stk. 3, sjette led, i forordning nr. 2100/94, sammenholdt med artikel 8 i forordning nr. 1768/95, skal fortolkes således, at bestemmelserne gør det muligt for indehaveren af en EF-sortsbeskyttelse at anmode en landbruger om de oplysninger, der er beskrevet i disse bestemmelser, når indehaveren ikke har holdepunkter for, at landbrugeren med henblik på formering på marken på egen bedrift har anvendt eller vil anvende høstudbytte fra egen bedrift erhvervet ved udsåning af formeringsmateriale af en sort, bortset fra hybrider og syntetiske sorter, der er omfattet af denne beskyttelse, og som tilhører en af de landbrugsafgrøder, der er nævnt i artikel 14, stk. 2, i forordning nr. 2100/94.

Indlæg for Domstolen

25 Christian Schulin har indledningsvis anført, at STV's eneste formål er at skabe en »transparent landbruger« for at kunne kontrollere befolkningens ernæring allerede fra udsåningstidspunktet. Anmodningen om oplysninger i hovedsagen

sigter mod for første gang at skabe en infrastruktur, der gør det muligt ved hjælp af en præcis viden om de tyske landbrugeres udsåningsaktiviteter at presse dem til at opdyrke forskellige sorter.

26 Christian Schulin har ligeledes gjort gældende, at landbrugeren i henhold til den tyske lovgivning om plantesorter kun er underlagt en oplysningspligt, når der gøres brug af muligheden for udsåning.

27 For så vidt angår fællesskabsretten har Christian Schulin gjort gældende, at artikel 8, stk. 2, i forordning nr. 1768/95 ikke indeholder nogen klar formulering, som skaber en generel oplysningspligt. I litra b) i denne bestemmelse henvises udtrykkeligt til anvendelsen af »det høstede produkt«, hvilket beviser, at der i det mindste skal foreligge visse holdepunkter for, at landbrugeren i hvert fald anvendte den omhandlede plantesort i sin bedrift. Da forordningen udelukkende vedrører udsåning af høstudbytte, skal indehaveren, for at kunne gøre de omhandlede bestemmelser gældende, kunne godtgøre, at der faktisk foreligger en udsåning.

28 Endvidere har Christian Schulin gjort gældende, at sortsbeskyttelsen, som i høj grad minder om beskyttelsen af patenter, er en integreret del af den industrielle ejendomsret, i henhold til hvilken indehaveren skal påvise overtrædelserne, hvilket således er til hinder for en generel ret til at anmode om oplysninger. Hvis landbrugeren ikke opfylder sin oplysningspligt og ikke betaler vederlaget til indehaveren, er udsåningen forbudt, og landbrugeren kan dømmes til straks at betale skadeserstatning. Indehaveren af en EF-sortsbeskyttelse har således de samme sanktionsmuligheder som indehaveren af et patent, hvorfor det ikke er berettiget, at førstnævnte skulle have en større beskyttelse end sidstnævnte.

29 Hvad angår princippet om effektiv retsbeskyttelse og STV's påstand om, at kun en oplysningspligt af et sådant omfang, som selskabet kræver i hovedsagen, gør det muligt at udøve indehaverens rettigheder, anfører Christian Schulin, at dette princip ikke kan anvendes i forhold til tredjemand, der, idet der ikke er foretaget udsåning, ikke er indtrådt i et retsforhold til indehaveren. Endvidere har Christian Schulin gjort gældende, at det er op til indehaveren af en rettighed at træffe de nødvendige foranstaltninger til en effektiv beskyttelse af rettigheden.

30 Christian Schulin har i denne forbindelse anført, at det første køb af en beskyttet sort er en handling, der altid kan verificeres af de to parter, og som skaber et retsforhold. På grundlag af købet vil indehaveren kunne gøre gældende, at landbrugeren anvender den enkelte sort i sin virksomhed. Der er her tale om et holdepunkt, der gør det muligt at gøre forskellige rettigheder gældende, og som desuden allerede ved det første køb kan tilpasses af de to kontraktparter.

31 STV har gjort gældende, at det eneste, der kræves for, at Christian Schulin er underlagt pligten til at oplyse hvorvidt og i givet fald i hvilket omfang, han har udsået en eller flere sorter, som administreres af STV, og som er beskyttet i medfør af forordning nr. 2100/94, er, at han er landbruger i udsåningsbestemmelsernes forstand. Dette fremgår for det første af den klare ordlyd af artikel 8, stk. 2, i forordning nr. 1768/95, for det andet af bestemmelsernes opbygning og for det tredje af princippet om effektiv retsbeskyttelse.

32 For så vidt angår ordlyden af artikel 8, stk. 2, i forordning nr. 1768/95 har STV hævdet, at man af bestemmelsens litra a) utvivlsomt kan udlede, at alle landbrugere på anmodning herom skal oplyse, hvorvidt de har anvendt høstudbyttet af en eller flere af indehaverens sorter til udsåning på deres bedrift. Kun denne fortolkning giver forordningens artikel 8, stk. 2, litra c), mening, idet den kun finder anvendelse, hvis landbrugeren har foretaget en sådan anvendelse, og pålægger denne at angive mængden af det høstede produkt af den sort, der er anvendt.

33 For så vidt angår opbygningen af bestemmelserne om udsåning har STV gjort gældende, at de tildeler indehaveren ret til at få oplyst, om en landbruger faktisk har foretaget en udsåning.

34 Reglerne for udsåning udgør i denne forbindelse en undtagelse til princippet i artikel 13, stk. 1 og 2, i forordning nr. 2100/94 om beskyttelsen af plantesorterne, og kun indehaveren kan give tilladelse til anvendelse af såsæden af denne sort. Inden for rammerne af undtagelsen i artikel 14 i forordningen kan en sort udsås uden tilladelse fra indehaveren. Der findes ingen regler, der er sammenlignelige med disse inden for andre områder af den industrielle ejendomsret, f.eks. inden for den i øvrigt sammenlignelige patentret. Således kræver enhver udnyttelse af et patent en forudgående tilladelse fra patentindehaveren, hvorimod landbrugeren alene kan bestemme, hvorvidt, hvornår og i hvilket omfang han vil gøre brug af muligheden, som han har i medfør af artikel 14, og foretage udsåning. Som følge heraf foretages der hvert år et uberegneligt antal udsåninger, hvorfor indehaveren og i givet fald den organisation, der repræsenterer indehaveren, ikke selv er i stand til at opdage de tilfælde, hvor udsåningen giver ret til et vederlag.

35 Angående princippet om effektiv retsbeskyttelse har STV gjort gældende, at hvis oplysningspligten vedrørende udsåning kun eksisterede i det omfang, hvor udsåningen er konkret bevist for så vidt angår hver enkelt sort, vil indehaverne være frataget enhver rettighed, særligt hvor udsåning er sket inden for de forudgående et, to eller tre år, inden for hvilke indehaveren kan anmode om oplysninger i medfør af artikel 8, stk. 3, i forordning nr. 1768/95. Når først såsæden og planterne er pakket ud af emballagen og udsået, bliver det umuligt at sondre mellem såsæd og planter, der er certificerede, eller høstudbytte.

36 STV anfægter ligeledes synspunktet om, at indehaverens ret til oplysninger er betinget af, at det bevises, at såsæd fra den beskyttede sort er blevet anvendt, idet indehaveren ikke har mulighed for at føre dette bevis. Handelen med certificeret

såsæd strækker sig i princippet over en lang række handelsled, som indehaveren ikke deltager i. I praksis får indehaveren den certificerede såsæd af sin plantesort fremstillet af formeringsinstitutter. Denne såsæd sælges først af producenten til kooperativer og til grossister, som sælger det til landbrugere ved mellemmænds og videreforhandleres mellemkomst. Indehaveren bringer således almindeligvis ikke den certificerede såsæd i omsætning. Følgelig kan indehaveren ikke vide, om en bestemt landbruger har købt en bestemt såsæd. Navnlig findes der ikke nogen hjemmel for indehaveren til at kræve oplysninger, der gør det muligt for ham at følge de forskellige stadier i markedsføringen af hans sort.

37 STV har endvidere gjort gældende, at uden en udstrakt ret til oplysninger åbnes der op for misbrug, idet alle landbrugere vil kunne foretage udsåning af beskyttede sorter uden at betale et vederlag herfor.

38 Kommissionen er af den opfattelse, at artikel 14 i forordning nr. 2100/94 kun vedrører udsåning af såsæd, som ikke er blevet købt, men som landbrugeren har høstet på sin egen bedrift.

39 Det følger af formålet med denne bestemmelse, nemlig at tillade udsåning af høstudbyttet, at de oplysninger, den vedrører, angår anvendelsen af høstudbyttet fra forskellige beskyttede sorter. Eftersom bestemmelsens stk. 3 har til hensigt at beskytte »planteforædlernes og landbrugernes legitime interesser«, er de eneste landbrugere, som er underlagt oplysningspligten, dem, der udsår høstudbyttet, dvs. landbrugere, der har erhvervet såsæd, som nyder sortsbeskyttelse.

40 Oplysningspligten omfatter følgelig ikke alle landbrugere. Særligt påhviler den ikke dem, som aldrig har anvendt en sortsbestanddel af en beskyttet sort i deres bedrift og derfor ikke har kunnet høste denne sort.

41 For så vidt angår forordning nr. 1768/95 fremgår det af forordningens artikel 8, stk. 1, at det nærmere omfang af de oplysninger, landbrugeren skal meddele til indehaveren, kan gøres til genstand for en kontrakt mellem parterne. En kontrakt om oplysninger vedrørende udsåning af beskyttede sorter indgås normalt kun som led i en kontrakt om opdyrkning af beskyttede sorter, f.eks. en kontrakt om køb af såsæd, og forudsætter således, at der foreligger et kontraktforhold mellem landbrugeren og indehaveren eller dennes medkontrahenter med tilladelse til at videregive såsæd.

42 Artikel 8, stk. 2, i forordning nr. 1768/95, som indeholder en liste over oplysninger, der skal meddeles, når der ikke er blevet indgået en særlig kontrakt om levering af oplysninger, forudsætter ifølge Kommissionen, at der eksisterer et rets- eller kontraktforhold mellem de involverede parter vedrørende den første udsåning.

43 Kommissionen har gjort gældende, at landbrugeren uden forudgående udtrykkeligt samtykke fra indehaveren har ret til at erhverve reproduktionsmateriale gennem udsåning af beskyttede sorter, normalt mod vederlag. På den anden side har indehaveren ret til at anmode om oplysninger af en landbruger på betingelse af, at indehaveren har en særlig mistanke eller særlige holdepunkter for, at der er sket udsåning på dennes bedrift. Hverken forordning nr. 2100/94 eller forordning nr. 1768/95 indeholder imidlertid en præcisering af arten af en sådan mistanke eller bevistype, eller hvilke holdepunkter der ville kunne retfærdiggøre en anmodning om oplysninger.

44 I modsætning til de tilfælde, hvor landbrugerne udsår høstudbyttet uden indehaverens viden og deltagelse, har indehaveren normalt oplysninger vedrørende salget af dennes beskyttede sorter. Besidder indehaveren ikke oplysningerne, såsom navnene på alle de landbrugere, som mindst én gang har anvendt indehaverens sort, og som nu er i stand til at formere sorten ved udsåning, synes det ifølge Kommissionen mere passende at henvise indehaveren til såsædsforhandlerne og andre leverandører, som bringer indehaverens produkter i omsætning, fremfor ganske enkelt at pålægge alle landbrugere en oplysningspligt.

45 Kommissionen er følgelig af den opfattelse, at indehaveren af en ret til sortsbeskyttelse i medfør af forordning nr. 2100/94 ikke kan kræve oplysninger fra alle landbrugere, men kun fra landbrugere, som har erhvervet mindst én af indehaverens beskyttede sorter, og som således er i stand til at foretage udsåning.

Domstolens bemærkninger

46 Det bemærkes indledningsvis, at det følger af artikel 13, stk. 2, i forordning nr. 2100/94, at tilladelse fra indehaveren af EF-sortsbeskyttelsen er nødvendig, hvis der benyttes sortsbestanddele eller høstudbytte af den beskyttede sort særligt med henblik på produktion eller reproduktion (formering), ved behandling med henblik på formering, ved udbud til salg, ved salg eller anden form for markedsføring og ved oplagring med henblik på disse formål.

47 Bestemmelserne i forordningens artikel 14 blev, således som det fremgår af betragtning 17 og 18 til forordningen, i almenhedens interesse vedtaget til sikring af landbrugsproduktionen og udgør en undtagelse fra denne regel.

48 Artikel 14, stk. 1, i forordning nr. 2100/94 tillader landbrugere med henblik på formering på marken på deres egne bedrifter at anvende udbytte, som de har tilvejebragt ved på deres egne bedrifter at plante formeringsmateriale af en sort, bortset fra hybrider og syntetiske sorter, der er omfattet af sortsbeskyttelse, og som vedrører en af de landbrugsafgrøder, der er nævnt i forordningens artikel 14, stk. 2.

49 Denne tilladelse er således begrænset til anvendelsen på landbrugerens egen bedrift af høstudbyttet, som landbrugeren har erhvervet ved udsåning, ligeledes på egen bedrift, af formeringsmateriale af en beskyttet plantesort. Enhver anden anvendelse af sortsbestanddele eller af høstudbytte af en beskyttet plantesort kræver i princippet indehaverens tilladelse i medfør af artikel 13, stk. 2, i forordning nr. 2100/94.

50 I forordningens artikel 14, stk. 3, præciseres det, at betingelserne for anvendelse af undtagelsen i bestemmelsens stk. 1, til beskyttelse af forædlerens og landbrugerens legitime interesser fastsættes i gennemførelsesbestemmelser på grundlag af en række kriterier. Således bestemmes det bl.a. i artikel 14, stk. 3, fjerde led, at bortset fra små landbrugere skal »andre landbrugere [...] betale indehaveren et rimeligt vederlag«, og i sjette led, at »indehaveren skal efter anmodning have relevante oplysninger fra landbrugere og leverandører af forarbejdningstjenesteydelser«.

51 I modsætning til det af STV anførte, fremgår det af opbygningen af artikel 14 i forordning nr. 2100/94, der har overskriften »Undtagelser fra EF-sortsbeskyttelsen«, samt af ordlyden af bestemmelsens stk. 3, at sjette led i dette stykke ikke angår alle landbrugere.

52 Artikel 14, stk. 3, i forordning nr. 2100/94, hvori det udtrykkeligt bestemmes, at de nærmere regler for håndhævelsen af undtagelsen i stk. 1 fastlægges i gennemførelsesbestemmelser, skal fortolkes i lyset af stk. 1 og kan således ikke omfatte tilfælde, hvor denne undtagelsesbestemmelse end ikke har mulighed for at finde anvendelse.

53 Det fremgår således af artikel 14, stk. 2, i forordning nr. 2100/94, at undtagelsen kun finder anvendelse på landbrugsafgrøder, der udtrykkeligt er nævnt i bestemmelsen. Landbrugere, der kun har udsået formeringsmateriale af andre sorter, kan således ikke gøre brug af undtagelsen og er som konsekvens heraf ikke omfattet af stk. 3 i denne artikel.

54 Det fremgår endvidere af de kriterier, der er opstillet i artikel 14, stk. 3, i forordning nr. 2100/94, på grundlag af hvilke de nærmere regler for håndhævelsen af undtagelsen i stk. 1 skal fastlægges i gennemførelsesbestemmelser, at stk. 3 ikke omfatter alle landbrugere. Det bemærkes i denne forbindelse, at ud over kriteriet i stk. 3, femte led, som ikke vedrører landbrugerne, samt kriteriet i stk. 3, sjette led, som er genstand for den foreliggende sag, bestemmes det i stk. 3, første led, at der ikke må være kvantitative restriktioner på bedriftsniveau, i stk. 3,

andet led, at det skal være tilladt for landbrugeren selv at forarbejde eller få forarbejdet høstudbyttet med henblik på udsåning, i stk. 3, tredje led, at små landbrugere ikke skal betale vederlag til indehavere, og i stk. 3, fjerde led, at andre landbrugere end de i foregående led nævnte skal betale indehaveren et rimeligt vederlag.

55 Det ville stride mod opbygningen af artikel 14 i forordning nr. 2100/94 samt imod den nødvendige kohærens mellem de begreber, som anvendes deri, at begrebet »landbrugere« i bestemmelsens stk. 3, sjette led, skulle have et andet og meget mere omfattende indhold end de begreber, der anvendes i stk. 1 og stk. 3, første til fjerde led.

56 Denne fortolkning underbygges af det forhold, at artikel 14, stk. 3, i forordning nr. 2100/94 omfatter det ved artikel 2 i forordning nr. 1768/95 gennemførte hensyn, nemlig at de i gennemførelsesbestemmelserne fastlagte betingelser også gør det muligt at beskytte planteforædlernes og landbrugernes legitime interesser.

57 Det kan fastslås, at en fortolkning af artikel 14, stk. 3, i forordning nr. 2100/94, i henhold til hvilken alle landbrugere, alene fordi de tilhører denne profession — og selv om de aldrig har erhvervet eller udsået formeringsmateriale af en sort, der nyder EF-sortsbeskyttelse, og som angår de landbrugsafgrøder, der er nævnt i artikel 14, stk. 2 — skulle være forpligtet til på anmodning at meddele indehaveren alle relevante oplysninger, går ud over hvad der er nødvendigt for at beskytte planteforædlerens og landbrugerens gensidige legitime interesser.

58 Det bemærkes, at det fremgår af fast retspraksis, at retssikkerhedsprincippet kræver, at retsreglerne skal være klare og præcise og skal sikre forudsigelighed i

forbindelse med de situationer og retsforhold, der henhører under fællesskabsretten (dom af 15.2.1996, sag C-63/93, Duff m.fl., Sml. I, s. 569, præmis 20, og af 18.5.2000, sag C-107/97, Rombi og Arkopharma, Sml. I, s. 3367, præmis 66). Dette hensyn er af særlig stor betydning, når der er tale om at pålægge borgerne forpligtelser.

59 I den foreliggende sag fremgår det ikke klart og præcist, at det i artikel 14, stk. 3, sjette led, i forordning nr. 2100/94 anvendte udtryk »landbrugere« omfatter alle landbrugere, selv dem, som ikke har nogen retlig forbindelse til indehaveren af en EF-sortsbeskyttelse. Som det er anført i præmis 55, fremgår det derimod af en sammenhængende og systematisk fortolkning af artikel 14, at udtrykket »landbrugere« er anvendt til at dække over et begreb med et ensartet indhold, som udelukkende omfatter landbrugere, der gør brug af undtagelsen i artikel 14. Det følger heraf, at en fortolkning af udtrykket »landbrugere« i artikel 14, stk. 3, sjette led, som omfatter alle landbrugere, strider mod retssikkerhedsprincippet.

60 Med hensyn til fortolkningen af artikel 8, stk. 2, i forordning nr. 1768/95 skal det blot bemærkes, at idet denne forordning er en gennemførelsesforordning, der fastsætter de nærmere regler for håndhævelsen af undtagelsen i artikel 14, stk. 1, i forordning nr. 2100/94, kan disse bestemmelser ikke under nogen omstændigheder pålægge landbrugere forpligtelser, der går videre end dem, der følger af forordning nr. 2100/94.

61 Artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 1768/95 præciserer, at mængden af information, landbrugeren skal meddele indehaveren, kan gøres til genstand for en kontrakt mellem »indehaveren og den pågældende landbruger«. Denne artikels stk. 2, første punktum, som fastsætter, at hvis en sådan kontrakt ikke er blevet indgået eller ikke finder anvendelse, skal »landbrugeren« efter anmodning fra »indehaveren« afgive en erklæring med de relevante oplysninger til indehaveren, skal følgelig, således som det fremgår af stk. 1, forstås som omfattende udelukkende indehaveren og den pågældende landbruger.

62 Det følger heraf, at artikel 14, stk. 3, i forordning nr. 2100/94 og artikel 8, stk. 2, i forordning nr. 1768/95 ikke kan fortolkes således, at den giver indehaveren ret til at kræve af alle landbrugere, at de efter anmodning afgiver alle relevante oplysninger.

63 Under hensyn til på den ene side indehaverens problemer med gennemførelsen af retten til oplysninger, idet undersøgelsen af en plante, således som den forelæggende ret understreger det, ikke gør det muligt at fastslå, om den er erhvervet ved anvendelse af høstudbytte eller ved erhvervelse af såsæd, og på den anden side den pligt til at beskytte planteforædlernes og landbrugernes legitime interesser, som udledes af artikel 14, stk. 3, i forordning nr. 2100/94 og artikel 2 i forordning nr. 1768/95, bør indehaveren dog have ret til at anmode en landbruger om oplysninger, så snart indehaveren har holdepunkter for, at landbrugeren har eller vil gøre brug af undtagelsen i artikel 14, stk. 1, i forordning nr. 2100/94.

64 Denne fortolkning finder støtte i artikel 8, stk. 2, litra b), i forordning nr. 1768/95, hvorefter landbrugeren efter anmodning fra indehaveren skal afgive en erklæring med de relevante oplysninger, herunder spørgsmålet om, hvorvidt landbrugeren har anvendt det høstede produkt af en eller flere af indehaverens sorter til udsåning på bedriftens marker. En sådan præcisering fra landbrugeren er nødvendig, når indehaveren kun har ét holdepunkt for, at landbrugeren har gjort brug af eller vil gøre brug af undtagelsen i artikel 14, stk. 1, i forordning nr. 2100/94.

65 Som Christian Schulin og Kommissionen har gjort gældende, skal erhvervelsen af formeringsmateriale for en beskyttet plantesort fra indehaveren anses for et sådant holdepunkt.

66 Modsat det af STV anførte vil det være muligt for indehaveren at indrette sig således, at han er i besiddelse af navn og adresse på de landbrugere, som køber formeringsmateriale af en af indehaverens sorter uafhængigt af, hvor mange handelsled der måtte være mellem indehaveren og landbrugeren.

67 Dette følger særligt af artikel 8, stk. 5, tredje led, i forordning nr. 1768/95, som giver indehaveren mulighed for at fremsætte sin anmodning om oplysninger til landbrugerne igennem dennes leverandører af formeringsmateriale under licens af indehaverens sorter, og ligeledes af artikel 8, stk. 6, i denne forordning, som fastsætter, at landbrugerne kan give forarbejdningsvirksomhederne lov til at fremsende de krævede oplysninger til indehaveren. Disse to bestemmelser forudsætter nødvendigvis, at indehaveren kender sine forhandlere.

68 Herudover kan indehaveren i henhold til artikel 13, stk. 2, andet afsnit, i forordning nr. 2100/94 pålægge forhandlere at registrere navnene og adresserne på de landbrugere, som køber formeringsmateriale fra en af indehaverens sorter.

69 Det bemærkes i denne forbindelse, at det fremgår af artikel 8, stk. 3, andet afsnit, i forordning nr. 1768/95 angående den første anmodning om oplysninger, at fællesskabslovgiver har vurderet, at det ville være muligt for indehaveren at sikre, at landbrugeren ved køb af formeringsmateriale af de pågældende sorter eller forud herfor fik oplysninger om betingelserne knyttet til anvendelsen af materialet.

70 STV har endvidere gjort gældende, at en manglende omfattende ret til oplysninger vil muliggøre misbrug, idet alle landbrugere ville kunne foretage udsåning

af beskyttede sorter uden at erlægge vederlag til modparten. Hertil bemærkes blot, at bortset fra små landbrugere er alle landbrugere, der gør brug af undtagelsen i artikel 14, stk. 1, i forordning nr. 2100/94, forpligtet til at betale et rimeligt vederlag til indehaveren, og denne kan ved korrekt planlægning opnå holdepunkter for, at en landbruger har gjort eller vil gøre brug af undtagelsen og således modtage de relevante oplysninger fra landbrugeren.

71 Under alle omstændigheder kan en landbruger, som ikke betaler et rimeligt vederlag til indehaveren ved brug af høstudbytte fra udsåning af formeringsmateriale af en beskyttet sort, ikke påberåbe sig artikel 14, stk. 1, i forordning nr. 2100/94, og skal følgelig anses for udøver af en af de handlinger, der er omhandlet i forordningens artikel 13, stk. 2, uden at være berettiget hertil. Det følger af forordningens artikel 94, at indehaveren af denne landbruger kan kræve, at krænkelsen bringes til ophør, eller at der betales en rimelig godtgørelse eller begge dele. Hvis det drejer sig om en forsætlig eller uagtsom handling, skal landbrugeren desuden erstatte indehaverens tab.

72 I lyset af ovenstående betragtninger skal det stillede spørgsmål besvares med, at artikel 14, stk. 3, sjette led, i forordning nr. 2100/94, sammenholdt med artikel 8 i forordning nr. 1768/95, ikke skal fortolkes således, at de giver indehaveren af en EF-sortsbeskyttelse mulighed for at anmode en landbruger om de oplysninger, der er beskrevet i disse bestemmelser, når indehaveren ikke har holdepunkter for, at denne landbruger med henblik på formering på marken på egen bedrift har anvendt eller vil anvende høstudbytte fra egen bedrift erhvervet ved udsåning af formeringsmateriale af en sort, bortset fra hybrider og syntetiske sorter, der er omfattet af denne beskyttelse, og som tilhører en af de landbrugsafgrøder, der er nævnt i artikel 14, stk. 2, i forordning nr. 2100/94.

Sagens omkostninger

73 De udgifter, der er afholdt af Kommissionen, som har afgivet indlæg for Domstolen, kan ikke erstattes. Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den nationale ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN (Femte Afdeling)

vedrørende det spørgsmål, der er forelagt af Oberlandesgericht Frankfurt am Main ved kendelse af 1. august 2000, for ret:

Artikel 14, stk. 3, sjette led, i Rådets forordning (EF) nr. 2100/94 af 27. juli 1994 om EF-sortsbeskyttelse, sammenholdt med artikel 8 i Kommissionens forordning (EF) nr. 1768/95 af 24. juli 1995 om gennemførelsesbestemmelser vedrørende landbrugsundtagelsen i artikel 14, stk. 3, i forordning nr. 2100/94, skal ikke

fortolkes således, at de giver indehaveren af en EF-sortsbeskyttelse mulighed for at anmode en landbruger om de oplysninger, der er beskrevet i disse bestemmelser, når indehaveren ikke har holdepunkter for, at denne landbruger med henblik på formering på marken på egen bedrift har anvendt eller vil anvende høstudbytte fra egen bedrift erhvervet ved udsåning af formeringsmateriale af en sort, bortset fra hybrider og syntetiske sorter, der er omfattet af denne beskyttelse, og som tilhører en af de landbrugsafgrøder, der er nævnt i artikel 14, stk. 2, i forordning nr. 2100/94.

Wathelet Timmermanns Edward

von Bahr Rosas

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 10. april 2003.

R. Grass M. Wathelet

Justitssekretær Formand for Femte Afdeling